

Het Dorpje PORTUGAAL genoemd,
 Is door zijn Graan en Vlas beroemd,
 'Tis klein maar Luchtig, Zind'lijk tevens;
 En schenkt het Ail genot des Levens.

AMBACHTS-HEERLYKHEID

PORTUGAAL.

Waar van wy de

L I G G I N G

Vinden, in den Lande van Putten, tusfchen de Oude en Nieuwe Maas; zynde dit Eiland algemeen bekend onder den naam van het Over-Maafe. Betreffende de vereeniging deezor beide hier bovengenoemde Rivieren, hebben wy reeds by de Befchryving van Rhoon breedvoerig aangetekend; dezze Ambachts-Heerlykheid, met dezselfs onderhoorigen Polder Rozande of Roizande, is tusfchen de Ambachten, van Hoogvliet en Peruisfe, en de Hoog-Heerlykheeden van Rhoon en Albrandswaard geleegeen, belendende ten Noorden Peruisfe, ten Oosten Rhoon en Albrandswaard, ten Zuiden de Oude Maas, waar in men de Elfplaat vind, (waarvan nader) van den

NAAMS-OORSPRONG

Kunnen wy niets met zekerheid opgeeven; alleenlyk doet het Wapen van dit Ambacht ons denken dat den een of anderen Edelman uit Portugaal voortgefproeten, de eerste Stichter van het zelve is geweest; zeker is het, dat het zelve voor den Jaare 1350 reeds by dien naam is bekend geweest, zo als aanftonds nader blyken zal.

Onder dit Ambacht behoort de Polder Rozande welke zyn eigen Dyk-Beftuurers heeft; als ook de zogenaamde Elfplaat zynde een Bedykting welke in de Oude Maas legt, en aan de Domeinen van Holland voorheen toebehoorde.

De
STICHTING EN GROOTE

Betreffende het eerste, hier omtrent doet zich een groote duisterheid op. Dewyl volgens de opgave van zommige, dit Ambacht niet vroeger dan in den Jaare 1586, in welke tyd het Eiland *Roozenburg* meede is Bedykt, zoude zyn geschied, het geen om dit te denken aanleiding geeft, is dat na, dat in den Jaare 1582 de Staaten deezer Landen huren bystand aan *Don Antonio* Koning van *Portugaal*, tegens den Koning van *Spanjen*, die denzelven uit zyn Koningryk en bezittingen had, verdreeven, hadden verleent: waar door deszelfs Zoon *Don Emanuel*, Prins van *Portugaal*, in deeze Landen geweeken zynde, zich door het Huwelyk heeft verbonden aan *Amelia* van *Nasfouw*, Dochter van Prins *Willem den I*, Prince van *Oranje en Nasfouw*, en *Anna* Hertoginne van *Saxen*, met welke hy binnen de Stad *Delft* heeft ge woonnd, en van welke hem op den 14 February 1600 een Zoon wierd gebooren, aan wien den Naame van *Emanuel* wierd gegeven: onzen berichter meent nu hieruit redenen te hebben om te gelooven dat deezen bovengenoemden *Emanuel*, Prince en Pretendent van *Portugaal*, de eerste Bedyker van dit Ambacht zoude zyn geweest, en dat hy om bovengenoemde redenen, de naam van het Koningryk *Portugaal* aan dit Ambacht zoude hebben gegeven; — dan den vermaarden *Mr. Mattheus van der Houve*, doet in zyne Handvest Cronyk I Deel Bladz. 101. dit bovenstaande geheel vervallen, alwaar hy zecht dat den Ambachte van *Portugaal* in den Jaare 1524, en dus ruim 80 Jaaren vroeger is Bedykt: dan wy zyn van meening en zullen trachten te betoogen, dat onzen berichter, en den vermaarden Handvestschryver van *der Houve*, in deezen opzichte beide hebben gedwaald; doch eer wy verder gaan, moeten wy herhaalen, het geen wy hier boven gezegt hebben: namentlyk, dat wy van gedachten zyn dat de eene of andere Edelman uit *Portugaal* afkomstig naar alle waarschynelykheid de Stichter van dit Ambacht zal zyn geweest. Wy vinden dit te waarschynelyker, dewyl men onder de Hollandsche Edelen geen uit dat Koningryk zittende vind, daar men in tegendeel die noch wel onder de geestelyke Personen aantrest: uit het Wapen van dit Ambacht blykt ook dat het zelve van 't Koningryk van *Portugaal* is ontleend.

Het Wapen van het bovengenoemde Koningryk is een Zilver Schild, waarop 5 kleine blaauwe Schildjes in de gedaante

DORP-BESCHRYVER. (*Portugaal*.) 3

van een staand *Kruis*, als 1 boven, 3 in de midden, en 1 onder; op ieder deezer blaauwe Schildjes, zyn weder 5 Zilveré Penningen in de gedaante van een *St. Andriës* *Kruis*, geplaat; welke Penningen weder ieder in het midden derzelve met een zwarte stip zyn getekend, het Wapen zelve is omboord met een Rood Borduurfel beladen met 7 goude Kasteelen of Burchten: gelyk het zelve is afgebeeld voor de woning van den Minister van *Portugaal*; staande in de Houtstraat in den *Hang*: *S. de Vries* in zyne Doorluchtige Waereld zecht, Bladz. 41. van het I Deel van dit Werk, dat dit Wapen door het Koningryk van *Portugaal* reeds zedert den Jaare 1199 is gevoerd. — Het aan ons meedegeedeelde Wapen, van deezen Ambachte bestaat uit een blaauw Schild, beladen met 5 Goude Penningen; met een witte stip op ieder derzelve, gesteld in de gedaante van een *St. Andriës* *Kruis*, als 2 boven in de midden en 2 onder; het geen ons noch meer bevestigd in de gedachten dat de eerste Stichter uit *Portugaal* is afkomstig geweest, en dat hy uit dien hoofde aan het zelve den naam van *Portugaal* heeft gegeven, en het zelve het Wapen van *Portugaal* met eenige verandering heeft geschonken, en dat derzelve Familie als toeh ook den Naam van *Portugaal* zal hebben aangenomen: dan hier van nader:

Thans zullen wy trachten te bewyzen dat dit Ambachte reeds zeer vroeg is bekend geweest, blykens de hier volgende echte stukken, welke wy letterlyk zullen overnemen.

„*Portugaal* is eene Heerlykheid in het Eiland en onder het Dekenschap van *Patten*, heeft van ouds eene Kapel gehad; maar de Kappellany in dezelve Kapelle gesticht, is met de Kerk van *Geervliet* vereenigt, ook is de Kerk met de tienden en verdere Inkomsten ingelyft geweest, in het Kappittel van *Geervliet*, uit dien hoofde, heeft het Kappittel benevens den Deken in het Jaar 1350, deeze altyd duurende Vicary; en de bestiering der Kerke, met verscheide Inkomste opgedragen, aan *Hendrik van Portugaal*, een Kerkelyk Persoon waar over de volgende brief wierd gemaakt:”

„Het zy kennelyk aan een ieder, dog voornamelyk den geene die eenig belang in deeze zaak hebben, dat wy Deken en Kappittel van *St. Andriës* Kerke te *Geervliet*, onder het Bisdom en Arts Diakenchap van *Utrecht*, gezien en naastlig overwogen hebbende; de vrugten en inkomsten, en vervallen, van onze Parochie-Kerk in *Portugaal*, aan *Hendrik van Portugaal* Kerkelyk Persoon, die ons tot de altydduurende Vicary en tot het Bewind van de Pastory der gemelde Parochie Kerke van *Portugaal* voorgeteld was; voer zyn ondef;

houd, en tot het dragen van de andere lasten die dezelve Kerk te dragen heeft, toegewezen hebben, en door den inhoud dezes toe wyzen, alle de inkomsten, vrugten en vervallen derzelve Kerke, zekere en onzekere, en zo wel die de Kerk nu toekomen, als die haar na deezen toekomen zullen, en zo als zyne Voorzaaten dezelve genoten hebben, uitgenomen de tienden en Landen dewelke al aan ons Kapittel voor deezen behoort hebben."

"En aangzien wy uit de gemelde tiende en Landerye 's Jaarlyks aan zyne Voorzaaten die in de vasten komen, en omtrent het einde van de Meinmaand, uitgekeerd hebben, vyf ponden Hollands geld, zo zullen wy hem ook dezelve ponden en op dezelve tienden betalen."

"Tot oorkunden deezes hebben wy deezen brief, met het Zegel onzer Kerk doen bezegelen."

"En ik *Henrik* op de gezeide wyze voorgesteld, en tot de voornoemde toewyzing bilyk en bekwaam, en bekwaamhoudende, stemme dezelve toe en heb die aldus aangenoemen."

"En tot blyk daar van heb ik deezen brief met myn Zegel bezegeld."

"Ook heb ik den bescheiden man, en eerzaamen Heer *Jacob*, opziender en Landdeken, van de Heerlykheid *Putten*, gebeden zyn Zegel tot meerder blyk aan dit Schrift te hangen."

"En wy *Jacob* voornoemd hebben goed gevonden, op het verzoek van *Henrik* voornoemd, ons Zegel aan den tegenwoordigen brief te hangen."

"Gegeven in het Jaar en op den dag als boven."

Onder de oude brieven van het Kapittel van *Geervliet* werd ook noch eene Voorstelling tot de Kerk van *Portugaal* gevonden dewelke in den Jaare 1501 is gepasseerd.

Nog vinde wy onder de oude papieren van dit Kapittel een particulieren brief, geschreven van *Zweeders*, Biskhop van *Utrecht*, waar in hy aan het zelve vryheid geeft om die Landeryen by *Simons Haven* te Bedyken, en om eenige andere Landeryen in de Heerlykheid van *Portugaal* gelegen, te vervreemden, de brief is van deeze volgende inhoud:

"Wy *Zweeders* door Gods Genade Biskhop van *Urecht*, wenschen aan onze beminde en in *Christus* eerwaardige Heeren, den Deken en het Kapittel der Kollegiale Kerke van *St. Maria te Geervliet*, de eeuwige Zaligheid in den Heere."

"Door den inhoud van deezen brief geven wy Ulieden verlof om eenige Landeryen buiten Dyks in de Parochie

van 't *Simons Haven* leggende, en de uitgors van der *Coopers* der Heerlykheid van *Putte* genaamt, tot meerder en grooter profyt van u Kapittel en van uwe Kerke aan wat Perfoone dat het u belieft, te Bedyken te begeven, en te besteden, en ook om eenige Landeryen in de Heerlykheid van *Portugaal* gelegen, die u Kapittel en uwe Kerke toebehooren, te mogen verkopen en te vervreemden, en de gelden daar van komende tot meerder profyt van u Kapittel en Kerke aan te leggen, welke wy op u gewisfen laten aankomen, het zelve verlof geven wy ook aan de kopers die dezelve metter tyd moeten kopen."

"Gegeven in het Jaar des Heeren 1431: den rode dag van Maart."

Hier door menen wy nu te hebben aangetoond, dat *Portugaal* reeds voor den Jaare 1350 een Kerk heeft gehad, en dat dus de Stichting, en Bedyking niet in den Jaaren 1524 en 1530 zo als zomunige menen later is geschied, wy vinden deszelfs

G R O O T T E

Volgens ons oud Manuscript voor *Portugaal* berekend, op 1271 gemeten, 271 Roeden, waar voor aan Verpondinge wierd betaald, eene somma van 3088 Ponden, 6 Schellingen en 2 Deniers; en voor *Rozande* op 148 gemeten, 271 Roeden, werdende hier voor aan Verpondinge betaald, 343 Ponden, 6 Schellingen, 7 Deniers, bedragende dit te samen 1420 gemeten, 195 Roeden, de somma der Verpondinge was te samen 3331 Ponden 12 Schellingen. 9 Deniers.

Volgens den tegenwoordigen staat van Holland, was de groote der Landeryen blykens de Verpondings-Lysten met elkanderen 1401 gemeten, 195 Roeden; — volgens de Verpondings-Lysten van den Jaare 1632, waren voor *Portugaal* 104 Huizen, en voor *Rozande* 2, op de Lyst van 1732 staan 98 Huizen voor *Portugaal* en 6 voor *Rozande* aangerekend. — In den Jaare 1795 bedroeg het getal der Inwoonders te *Portugaal* 497 Zielen, en dat van *Rozande* 51, dus te zamen 548; bedragende de Landeryen volgens de Rhyndlandsche maat, te samen 700 Morgen, 495 Roeden.

Het Dorp *Portugaal* is aan den Dyk, tuschen het Dorp *Rhoon* en dat van *Geervliet* gelegen, van de zich daar in bevindende Gebouwen of Huizen valt niets byzonder aan te merken, het is zo als den Lezer zeer gemakkelijk kan bevatten, niet zeer groot, zeer luchtig gebouwd, en hier en daar met Houtbeplant.

DE NEDERLANDSCHE STAD. 17

Het

W A P E N.

Van *Portugaal* is zo als wy reeds hier vooren beschreven hebben, een blaauw Schild, waar op 5 Zilvere Schildjes en op ieder deezer een goude Penning, welke in het midden een witte stip heeft, verbeeldende 5 Dobbeltsteenen ieder met 5 ooggen.

KERKELYKE EN GODSDIENSTIGE GEBOUWEN

Zyn hier geen andere als de Kerk der Gereformeerde, deeze staat in een aangename laan cirka een kwartier van het Dorp verwyderd; wy hebben hier van reeds gezegd dat dezelve zeer oud en als voor den Jaare 1350 moet zyn Gesticht, of dit de eerste Kerk is, dan of er voorheen noch een andere heeft gestaan kunnen wy met geen zekerheid bepalen, alles wat wy des aangaande hebben gevonden, bestaat in het volgende:

„ De Kerk van *Portugaal* is naderhand (namentlyk na 1431) weder een Parochie-Kerk geworden, en is in den Jaare 1543 aldaar weder een Pastoor geweest, zynde dit den Heer *Pieter Klybaart*, — in dezelve Kerk was een Vicary gesticht aan het Autaar van de Heilige *Maget Maria*, deeze Vicary openstaande door den afstand van den Heer *Joris Lestannier*, is den 18 January 1572 opgedragen aan *Willem Donatie*.”

Van andere of meedere Priesters vinden wy even zo min iets gemeld, als aan welke Heilige deeze Kerk ter gedagtenis is toegewyd.

Het tegenwoordige Kerk Gebouw is zeer net, zynde aan alle zyde met een Cappel Gevel, tot een redelyke hoogte opgetrokken, doch het Dak van het agterste gedeelte der Kerk is zeer laag.

De Tooren gaat van onderen, tot boven een gedeelte van het Dakperk vierkant op, en ryst verder met een zeer fraai spits op, dezelve is met Ur- en Wind- Wyzers, benevens Uurwerk en Klok voorzien, het geen alle, als ook het Kerkhof zeer wel in order onderhouden werd; voorts is hier een Pastoris en Schoolluis, doch van welke meede even zo weinig byzonders kan werden aangetekend; als van binnen in de Kerk, welke nochtans zeer wel tot gemak zo van Spreeker als Hoorers ingericht is, zynde het agterste gedeelte der Kerk voor een Choor afgezonderd,

DORP-BESCHRYVER. (*Portugaal*). 7

WAERELDLYKE GEBOUWEN

Zyn hier geene, alzo de Regeering hunne Vergadering in een Ordinaire Herberg houdt.

De

KERKELYKE REGEERING

Bestaat uit een Predicant, twee Ouderlingen en twee Diaconen, van welke 's Jaarlyks de helft atwiscfeld, van het Jaar 1793 tot 1797, heeft den Burger *Willem van Walgheeren* den Predikdienst hier waargenomen, dog te dier tyd elders beroepen zynde, is den Burger *Albertus de Vries*, behoorende onder de Classis van *Schieland*, in deszelfs plaats gesuccedeerd.

De

WAERELDLYKE REGEERING

Met het Crimineele Recht, behoort *Portugaal* onder den Bailluw en Leenmanen van den Lande van *Puuten*, en ten opzichte van het Dyk-Collegie behoort het zelve, onder het gemeene Dyk-Bestuur, van Dykgraaf en Heemraaden van het gemeene Land van *Portugaal*.

De Ambachts-Heerlykheid, is een eigendom der Stad *Schiedam*, de Municipaliteit, bestaat uit een Schout, zeven Schepenen, een Secretaris en een Boode; verders heeft men hier de nodige Commissien, ter Bestuuring van Kerk-Arme-Weezen, Brand enz.

V O O R R E C H T E N

Particuliere Voorrechten zyn ons van hier niet opgegeven, voorheen hadden de Ambachtsheeren, het aantellen van alle Ambtenaaren, de Ab- en- Inbroctie der Predicanten, en de heffinge der tienden, dan zedert de laaste ommekeer van zaaken heeft het Volk het Recht om zyn Bestuurders zelve te verkiezen.

De

B E Z I G H E E D E N

Bestaan hier het voornaamste in den Vlas, Graanen-teelt en Landbouw, het geen hier alle zeer voordeelich en vlytig werd beoefend, en waar door de meeste Dorpingen hier hun bestaan hebben, voor het overige werden hier de noodzake

3 DE NED. STAD- EN DORP-BES. (Portugaal.)

lyke Ambachten, en Handwerken, welke men op het Platte Land even zo min als in de Steden kan ontberen, als Schoenmaken, Kleermaken, Timmeren enz. geoefend, en leveren aan hunne beoefenaars het bestaan.

G E S C H I E D E N I S S E N

Zyn van hier even zo min als

B Y Z O N D E R H E E D E N

Op te geven.

De

R E I S G E L E G E N T H E D E N

Zyn alle Vrydagen een Marktschip op *Schiedam* en terug,

H E R B E R G E N E N L O G E M E N T E N

Is de Herberg daar het Rechtshuis werd gehouden het voornaamste.

D E P O L D E R

R O Z A N D E O F R O O F Z A N T.

Van deeze hebben wy reeds het voornaamste, als derzelver Groote, naam en leggingen opgegeven, wy moeten hier alleen noch byvoegen dat de Le wooners derzelve Kerkelyk onder *Portugaal* en Crimineel onder *Putten* behooren, en met het Heem- of Water-Recht, onder het Dyk-Collegie; van het gemeene Land van *Portugaal* slaan, de Regeering der Stad *Schiedam* zyn de Ambachts Heeren, voorts heeft deeze Pol- der, zyn eigen Schout, Schepenen en Secretaris.

De

E L F P L A A T.

Is een aangewasfen *Gorsfen* in de *Oude Maas* die ten kosten van de Domynen van *Holland* is Bedykt geworden, en van welke, alzo het geen byzondere Regeering heeft maar mer die van *Portugaal* gemeen is, niets byzonders te melden is.